

NOU 2013:5 NÅR DET VIRKELIG GJELDER - HØRINGSSVAR

Mattilsynet har mottatt «NOU 2013:5 Når det virkelig gjelder» til høring fra Landbruks- og matdepartementet med frist for høringssvar 12. august 2013. Bakgrunnen er at Justis- og beredskapsdepartementet i samråd med Forsvarsdepartementet har sendt denne på høring til samtlige departementer.

Utvalget som har utarbeidet NOU'en ble oppnevnt ved kgl.res. 7. september 2012 og fikk i mandat å utrede dagens organisering og fremtidig videreføring, avvikling eller sammenslåing av de tre statlige, vernepliktbaserte forsterkningsetater: Sivilforsvaret, Heimevernet (HV) og Politireserven. Hovedformålet med utvalgets arbeid var å vurdere om dagens organisering, grad av samordning og anvendelse av de tre kapasitetene er hensiktsmessig og tilstrekkelig effektiv for å ivareta de samfunnssikkerhetsmessige behov i fredstid. Dette skulle ses i sammenheng med organisasjonenes oppgaver i væpnet konflikt. Utvalget skulle vurdere ulike former for sammenslåinger, samordning og effektiviseringstiltak for å få den beste beredskapen ut fra de tilgjengelige ressursene.

Blant flere anbefalinger fra utvalget, er følgende spesielt interessante for Mattilsynet som beredskapsstat:

- Utvalget anbefaler at Sivilforsvaret fortsatt bør være samfunnets primære sivile forsterkningsstyrke, og HV fortsatt en del av Forsvaret.
- Utvalget påpeker imidlertid mulige gevinster i et økt samarbeid mellom Sivilforsvaret og HV og andre militære institusjoner, herunder seleksjon og forvaltning av personell, materiellanskaffelser, øvelser og opplæring.
- På linje med øvrige deler av Forsvaret, kan HV stille betydelige ressurser til rådighet for det sivile samfunn ved uønskede hendelser i fredstid. Utvalget anbefaler en tydeligere bruk av HV til støtte for politiet i vakt- og sikringsoppdrag.
- Utvalget anbefaler enstemmig å opprettholde en statlig, sivil etat, som er folkerettslig beskyttet og som har tverretattlig forsterkning som sitt primære ansvarsområde. Utvalget anbefaler at etaten må gis anledning til å fullføre sin omstilling fra krig til fredstidsoppgaver, og innta en ny rolle som Statens beredskapsstyrke.

Mattilsynet har overordnet ansvar blant annet for håndtering av dyre- og plantesykdommer som Munn- og klauvsvyke (MKS), Svinepest og Furuvednematode. Utbrudd av slike sykdommer kan påføre samfunnet store kostnader dersom de ikke håndteres riktig på et tidlig tidspunkt. MKS i UK i

2001 kostet anslagsvis 32 milliarder kroner for det britiske samfunnet. Kriser av denne kategori vil raskt kreve langt større ressurser enn det Mattilsynet disponerer. Mattilsynet vil ha behov for omfattende assistanse ved utbrudd av alvorlige smittsomme dyresykdommer, til sanering, bruk av mobile renseenheter (MRE), vakt- og sperretjeneste, administrative og logistiske oppgaver, samband og infrastruktur ved utstrakt feltarbeid. Ved utbrudd av karanteneskadegjørere i skogen, vil det også være behov for blant annet personell og utstyr til å håndtere store mengder hogst. For å kunne etablere en god beredskap mot slike alvorlige hendelser, er det viktig for Mattilsynet å vite hvem som kan yte oss bistand på forskjellige områder før hendelsene oppstår, slik at en kommer raskt i gang med bekjempelsen.

Helt siden oppstarten til Mattilsynet i 2004, har det vært kontakt og samarbeid mellom våre regionkontorer og sivilforsvarsdistriktene. Beredskapsforberedelsene til aviær influensa i 2005-06 resulterte i at DSB sendte ut et brev til alle sivilforsvarsdistriktene om distriktenes bistand til Mattilsynet ved et eventuelt utbrudd av aviær influensa i Norge (deres ref. 06/1475/PEAR). Brevet lister følgende forsterkningsoppgaver: bruk av mobile renseenheter (MRE), vakt- og sperretjeneste samt noen andre administrative og logistiske oppgaver. Mattilsynet har gjennom systematisk beredskapsarbeid identifisert ytterligere behov siden den gang og for flere typer hendelser enn kun aviær influensa.

Det har vært mindre systematisk kontakt med Heimevernet som også representerer en ressurs for Mattilsynets beredskap.

Sanering og bruk av mobile renseenheter (MRE)

Regionkontoret i Oslo, Akershus og Østfold og Østfold sivilforsvarsdistrikt gikk tidlig i gang med det nitide arbeidet det er å beskrive og øve oppsettet av MRE for å hindre at biologisk smitte spres med infiserte mennesker til dyr. Ny saneringsøvelse ble avholdt i år i Rogaland i tillegg til at regionene legger inn dette felt-elementet i sine regionale årlige øvelser. Det er en erkjennelse hos begge parter at dette bør det trenes og øves mer på.

Bruk av MRE er en svært viktig brikke i Mattilsynets beredskap og samarbeidet som dette i Østfold er forbilledlig. Mattilsynet opplever imidlertid at det varierer mellom sivilforsvarsdistriktene hvor enkelt det er å etablere et tilsvarende godt samarbeid. Dette gjør beredskapen variabel og sårbar, og vi ser derfor behov for tydeligere føringer for denne bistanden til Mattilsynet.

Samkjøre anskaffelser av materiell

Det er også behov for å samkjøre anskaffelser av materiell. Mattilsynet deltok i en bredt sammensatt arbeidsgruppe som i 2009 fikk i oppdrag å evaluere gjeldende beredskapskonsept for rens og behandling av personer utsatt for masseødeleggelsesmidler og/eller giftige kjemikalier. I dette lå også anbefalinger om anskaffelse av nye drakter og mobile renseenheter (MRE).

De gamle renseenhetene var godt egnet til å hindre at biologisk smitte spres med infiserte mennesker til dyr og burde derfor ikke blitt kassert, men beholdt. Dette ble nok ikke godt nok presisert ved utsendelse av nytt materiell og utstyr som ville vært svært nyttig for Mattilsynet ble likevel kassert noen steder. Det er derfor gledelig at utvalget legger slik vekt på samordning av materiellanskaffelser, øvelser og opplæring.

Vakt- og sperretjenester

I bekjempelsen av alvorlig smittsomme dyresykdommer er ett av tiltakene å innføre transportstopp inn og ut av en sone. Her vil vi ha behov for personell til vakt- og sperretjeneste. Mattilsynets regionkontorer sitter i Fylkesmannens beredskapsutvalg og dette er skissert for politiet som er innslagspunktet for å realisere et slikt tiltak. Politiet har gjort oss oppmerksom på at de ikke kan stille med personell til dette over lengre tid. Det er derfor gledelig at utvalget foreslår Heimevernet som en ressurs til dette formålet.

Rense-poster for kjøretøy

For å kjøre inn og ut av slike soner, vil vi også ha behov for å etablere rense-poster for kjøretøyer. Det har vist seg vanskelig å finne en beredskapsressurs som kan påta seg dette. Mattilsynet ønsker at det pekes på hvilken organisasjon som kan bistå oss her.

Infrastruktur ved utstrakt arbeid i felt

Utbruddet av munn- og klauvsjuka i Storbritannia viste at det må etableres god infrastruktur når svært mange mennesker skal arbeide i felt. Ett av Mattilsynets verstefallsscenarioer er utbrudd av alvorlig smittsom dyresjukdom på Jæren som er et av Europas mest dyretette områder. Svært mye ulikt personell vil måtte være i aksjon og mange av dem vil være tilreisende. I en slik situasjon kan det fort oppstå behov for KO, midlertidig innkvartering, transport, samband mm. I dag mottar Mattilsynets regionkontorer forskjellige signaler om hva og hvem som kan stille med denne type støtte. Mattilsynet ønsker også at det pekes på hvilken organisasjon som kan bistå oss i en slik situasjon.

Logistikk

Mattilsynet øver årlig og håndterer stadig store og små hendelser. I en erkjennelse av at vi er sårbare innen logistikk ved store hendelser som strekker seg over tid, avholder vi i høst en opplæring for våre ansatte i samarbeid med en logistiker fra Sivilforsvaret. Vi innser også at blir en hendelse stor nok, vil vi ønske å be om denne ressursen fra Sivilforsvaret. Utvalgets forslag ser således ut til å være i tråd med de behov Mattilsynet har identifisert for hendelser som vil kreve mye personell, utstyr og forflytning av disse. Slike hendelser kan oppstå innen flere av Mattilsynets forvaltningsområder, ikke bare dyrehelse. Mattilsynet trenger en tettere og mer regulær kontakt med Sivilforsvaret for å sikre at en slik støtte vil fungere.

God og koordinert kontakt

Utvalget omtaler også behovet for en tydelig sentral ledelse i DSB for den statlige beredskapsstyrken som må være organisert og innrettet for å kunne utøve styring og ledelse av beredskapsstyrken ved større kompliserte eller langvarige hendelser. Det heter i rapporten at begrunnelsen for dette er primært forventinger om et tett og velkoordinert samarbeid mellom de avdelinger i DSB som er faglig overordnet Fylkesmannen og de som regulerer brann- og redningsvesenet. Statens beredskapsstyrkes sentrale ledelse bør være den naturlige forankring for den samlede statlige forsterkning som DSB har ansvaret for. Dette vil kunne gi et bedre grunnlag for å se de operative ressurser samlet, f.eks. skogbrannhelikopter, ledelsesstøtte og bakkestyrker som eventuelt kan settes inn i samme operasjon.

Mattilsynet mener også at det ville være enklere med én sentral linje til denne styrken som er en så viktig ressurs i Mattilsynets beredskap

Mattilsynet ser med spenning frem til det videre arbeidet på bakgrunn av «NOU 2013:5 Når det virkelig gjelder». Mattilsynet er en stor og samfunnsnyttig aktør, og vi er overbevist om at god utnyttelse av felles ressurser og godt etablert samvirke vil slå positivt ut for alle parter ved en stor hendelse.

Med hilsen

Ole Fjetland
Fung tilsynsdirektør